

บทความวิจัย (Research articles)

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานระบบสุขภาพอำเภอ ของบุคลากรสาธารณสุข เครือข่ายจัดการเรียนรู้อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

กฤษณ์ ขุนลิก

อาจารย์คณะสาธารณสุขศาสตร์

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-Sectional Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานระบบสุขภาพอำเภอของบุคลากรสาธารณสุข เครือข่ายจัดการเรียนรู้อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ศึกษาคือ บุคลากรด้านสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในเครือข่ายจัดการเรียนรู้อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 681 คน ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 156 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน วิเคราะห์ด้วยค่าดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) และนำไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ในอำเภอภูผินารายณ์ วิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค 0.977 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป แจกแจงข้อมูล ด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการสนับสนุนจากองค์กร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.50 (S.D. = 0.52) และระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานระบบสุขภาพอำเภอของกลุ่มตัวอย่าง ภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.53 (S.D. = 0.62) และพบว่าภาพรวมการสนับสนุนจากองค์กรมีความสัมพันธ์ระดับมากทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.874$, $P\text{-value} < 0.001$) และที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนิน

งานระบบสุขภาพอำเภอของบุคลากรสาธารณสุข เครื่องข่ายจัดการเรียนรู้อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ การสนับสนุนจากองค์การด้านการบริหารจัดการ และด้านการใช้เวลา ตัวแปรทั้ง 2 ตัว สามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานระบบสุขภาพอำเภอของบุคลากรสาธารณสุข เครื่องข่ายจัดการเรียนรู้อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ ร้อยละ 68.30 ($R^2 = 0.683$ p -value < 0.05)

คำสำคัญ : ระบบสุขภาพอำเภอ การมีส่วนร่วม การสนับสนุนจากองค์กร

บทนำ

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาคนไทยมีอายุยืนขึ้นอย่างชัดเจน สังคมไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว คาดว่าอีกยี่สิบปีข้างหน้าเราจะมีผู้สูงอายุสูงถึงหนึ่งในสี่ของประชากร แบบแผนการเจ็บป่วยและเสียชีวิตเปลี่ยนจากโรคติดต่อเป็นหลักมาเป็นโรคไม่ติดต่อซึ่งเกิดจากการถดถอยของสมรรถภาพการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย และผลสะสมของพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ มะเร็ง ฯลฯ ในด้านปัญหาของระบบบริการสาธารณสุขในประเทศไทย ถึงแม้ว่าการขยายความครอบคลุมของสถานบริการสาธารณสุขกระจายครอบคลุมทุกจังหวัด และต่อมาก็มีการจัดหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแก่ประชาชนไทย โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่จำเป็น อย่างไรก็ตาม ความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอยู่อันเนื่องมาจากประการแรก จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะ แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล รวมถึงเจ้าหน้าที่ด้านวิชาชีพอื่นๆ ประการที่สอง การขาดความเป็นธรรมใน

การกระจายของโรงพยาบาลชั้นตติยภูมิขั้นสูง ทั้งการกระจุกตัวบางพื้นที่เช่นกรุงเทพมหานคร ในขณะที่บางเขตพื้นที่ไม่มีบริการดังกล่าว ประการที่สาม ขาดการจัดระบบบริการที่จำเป็นสำหรับปัญหาสุขภาพใหม่ เช่น บริการระยะกลางและ บริการระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ หรือผู้มีภาวะทุพพลภาพหรือพิการ ทั้งในชุมชนและในสถาบันยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ประการที่สี่ ในระบบบริการปฐมภูมิขาดคุณภาพและไม่เข้มแข็ง แม้ว่าจะมีแนวคิดในการผลักดันให้เกิดบริการปฐมภูมิที่ครอบคลุมบริการสาธารณสุขมูลฐานด้วย แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีการดำเนินการผลักดันอย่างเป็นระบบ สถานบริการปฐมภูมิของรัฐซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขมีบุคลากรไม่เพียงพอและได้รับงบประมาณเพิ่มเติมน้อยกว่าการบริการรักษาเฉพาะทางอย่างชัดเจน และประการสุดท้าย ศักยภาพของบุคลากรยังมีจำกัดในการจัดการกับปัญหาสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไป มีความซับซ้อนมากขึ้นและต้องการความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นและชุมชนเป็นอย่างมาก¹

ระบบสุขภาพอำเภอ (DHS)² คือ ระบบการทำงานเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาสุขภาพ อย่างมีประสิทธิภาพที่มีการบูรณาการ อันมีภาคีเครือข่ายเน้นเป้าหมาย ผ่านกระบวนการขึ้นชม และจัดการความรู้แบบอิงบริบทของแต่ละสถานที่ ภาคีเครือข่ายได้แก่ โรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคประชาชน ส่วนราชการและภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนหลักการและแนวคิดของระบบสุขภาพระดับอำเภอ จึงต้องทำให้เกิดภาพของการรับรู้และการร่วมสร้างสุขภาพที่ดีของประชาชนในอำเภอให้ดีขึ้น เพื่อการตอบสนองต่อสุขภาพ และสภาวะที่เปลี่ยนแปลงในชุมชนตลอดเวลา ซึ่งอาจจะเป็นส่วนที่ต้องอาศัยความชำนาญขององค์กรทางด้านสาธารณสุข คือ

การรักษาพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และฟื้นฟูสุขภาพ ขณะเดียวกันก็ต้องร่วมมือหรือเป็นส่วนสนับสนุนกับเครือข่ายอื่นๆ เพื่อให้เกิด การดูแลกันและกันของประชาชนในชุมชน สิ่งสำคัญ ที่ทีมงานจะต้องทำก็คือ การมีส่วนร่วมของบุคลากร ทุกคนทุกฝ่าย และร่วมกันดำเนินกิจกรรมการดำเนินงานต่างๆ ให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด อันจะ นำมาซึ่งคุณภาพการดำเนินงานที่ดี มีการสร้าง เครือข่ายในการดำเนินงานที่เข้มแข็ง และมีผลต่อ คุณภาพชีวิตของประชาชนที่ดีตามไปด้วย² ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งจะเป็นการ ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานของบุคลากรสาธารณสุขเครือข่ายระบบ สุขภาพอำเภอ ในเครือข่ายจัดการเรียนรู้อำเภอ อาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยเองได้รับการ แต่งตั้งจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่ง ชาติ เขต 7 ขอนแก่น เป็นที่ปรึกษาการจัดการใน เครือข่ายศูนย์เรียนรู้แห่งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาการดำเนินงานระบบสุขภาพอำเภอของ บุคลากรสาธารณสุขเครือข่ายจัดการเรียนรู้อำเภอ อาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วน บุคคลของบุคลากร และปัจจัยด้านการสนับสนุน จากองค์กรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาการดำเนินงานระบบสุขภาพอำเภอของ บุคลากรสาธารณสุขเครือข่ายจัดการเรียนรู้อำเภอ อาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของ บุคลากร มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการ ดำเนินงานระบบสุขภาพอำเภอของบุคลากร สาธารณสุข

2. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากองค์กร มีผล ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงาน ระบบสุขภาพอำเภอของบุคลากรสาธารณสุข

ขอบเขตการวิจัย

1. ทำการศึกษาในกลุ่มบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ในโรงพยาบาลชุมชน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในอำเภอ อาจสามารถ หนองพอก ศรีสมเด็จ หนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 681 คน และกลุ่ม ตัวอย่าง 156 คน ที่ปฏิบัติงานในช่วงที่ทำการ ศึกษา โดยทำการศึกษาในช่วงเดือน พฤษภาคม ถึง ตุลาคม 2558

2. ตัวแปรในการวิจัย คือ

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล และปัจจัยการสนับสนุนจากองค์กรด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหาร จัดการ และการใช้เวลา³

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการ พัฒนาระบบสุขภาพอำเภอ ได้แก่ การมีส่วนร่วม ในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การ มีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมใน การรับผลประโยชน์⁴

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาโดย ใช้วิธีการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Descriptive Research)⁵

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากร สาธารณสุขในเครือข่ายสุขภาพอำเภอ เครือข่าย จัดการเรียนรู้อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด (อ.อ.อาจสามารถ อ.หนองพอก อ.ศรีสมเด็จ อ.หนองฮี)

					สังคมศาสตร์
252	วารสารญี่ปุ่นศึกษา	0125-6416	โครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	1	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
253	วารสารดนตรีรังสิต	1905-2707	วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต	1	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
254	วารสารคหะภูมิจิตทางสังคมศาสตร์	2229-1148	สมาคมปรัชญาคหะภูมิจิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง	2	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
255	วารสารทรัพยากรมนุษย์	0125-8303	ฝ่ายวิจัย สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	3	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
256	วารสารทันดาภิบาล	0857-880X	วิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น	2	วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
257	วารสารทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	0215-2534	คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1	วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
258	วารสารธรรมศาสตร์	0125-3670	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	1	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
259	วารสารธุรกิจปริทัศน์	1905-713X	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	1	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
260	วารสารนักบริหาร	0125-4960	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	1	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
261	วารสารนาคนุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	1960-8735	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	2	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
262	วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2350-9767	ฝ่ายวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น 123 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40002	2	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
263	วารสารนานาชาติคอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศประยุกต์	2229-0338	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ	2	วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
264	วารสารนิดาภาษาและการสื่อสาร	1513-4164	School of Language and Communication at NIDA	1	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
265	วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	0857-3867	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
266	วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	1906-425X	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	1	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
267	วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	2228-9526	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	2	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
268	วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	1685-9723	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	1	มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์
269	วารสารนิเทศศาสตร์	0859-	คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์	2	มนุษยศาสตร์